مۆراڵیتی پاسۆلۆژی و ئاڤانت- گارد

سیلڤیا پلاث
لە ئینگلیزییەوە: ئازاد خدر

سیلڤیا پلاث دەمانخاتە نێو گێژەنی ئەو کێشانەی کە پەیوەستن بە جەرگەی پێوەندی نێوان مرۆڤ و کەلتوورەکەی لەم ڕۆژگارەماندا. ئەو بەرپەرچی گشت گریمانە تیۆرییەکانی Hypothesis، کەلتووری (ماثیۆ ئارنۆڵد) دەداتەوە، ئەوەی دەڵێ، خوێندنەوەی ئەدەب سوودی بۆ هەستیاریی مرۆڤ هەیە، پلاث ئەو ئافرەتەیە کە شیعری جوان دەنووسێ و ڕۆدەچێتە نێو قووڵایی جیهانی ئینچوێیشن.

intuation- استبطان- تەواو دەورووژێ بە بیرۆکەی خۆکوشتن و کوشتن و بە هیچ شێوەیەک بڕوای بەوە نییە کە مەرگ بریتییە لە ڕێگەیەک بۆ ژیانەوە. بێگومان قوتابخانەی ئاڤانت گارد بەشداری لەم جۆرە میتافیزیکە ناکات و لەم وتارەشمدا هەوڵدەدەم کارەکانی پلاث ڕاڤە بکەم بۆ ئەوەی دژی ڕاڤەکەی قوتابخانەی ناوبراو بوەستم سەبارەت بەم شاعیرە. بە بڕوای من هزرمەندانی ئاڤانت- گارد ڕەتکردنەوەی بێهێزی و ترسنۆکی مرۆڤ دەشێوێنن کە سەرچاوەکەی مۆراڵیتی (ڕەوشتخوازی) پاسۆلۆژییە هەروەک (میچێل پۆلانی) ناوی لێدەنێ. پۆلانی لەو وتارەیدا کە دەستەواژەی مۆراڵیتی پاسۆلۆژی بەکاردێنێ، لە توێژینەوەکەی (سیمۆن دی بۆڤوار) لەسەر (مارکیزدی ساد) خواستوێتی، باس لە (لێکدانەوەی مۆراڵیتی- ڕەوشتخوازی) دەکات وەک (هەلومەرجێک کە لەنێویدا ئامانجە بەرزەکەی ڕەوشت تەنیا، وەک هێزێکی نا مرۆڤایەتی شاراوە، ڕاشکاوانە پراکتیزە دەکرێ). لێرەدا دێڕەکانی ناکۆکخوازی دەگەنە بوونخوازی فەرەنسی و لەگەڵیدا تێکەڵ دەبن. دی بۆڤوار، سڵاو لە مارکیزدی ساد دەکا و وەک ڕەوشتخوازێکی مەزن سەیری دەکا، لەو کاتەدا کە (ساد) لەسەر زاری یەکێک لە کارێکتەرەکانی ئەوە ڕووندەکاتەوە کە، من هەر هەموو ئەو شتانەم لەناو دڵمدا وێران کرد، کە لەوانەیە بەربەست بن لەبەردەم چێژەکانمدا، ئەم سەرکەوتنەش بەسەر ئاگایی و ویژداندا، هەروەک دی بۆڤوار دەڵێ- کە لە نێو دەستەواژە مارکسییەکانی ئەودا لێکدەدرێتەوە- ئەوەیە: (ساد پاسۆلۆژیانە- نەخۆشانە- گاڵتەجارییەکی بۆرژوایی دەسەپێنێتە سەرمان، ئەوەی پێی دادەگرێ لەسەر دامەزراندنی بەرژەوەندی چینێک لەنێو پرەنسیپەکانی مۆراڵیتی گشتگیردا.

دەمارگیری نیهیلیستی کە لەم لێکدانەوە مۆراڵیەدا سەرهەڵدەدا، چاوگەکەی لە مۆرکە سروشتییەکەی مرۆڤدایە، بەتایبەتی لەو مۆرکە ڕەشبینییەی (فرۆید) سەبارەت بە سەلیقە و گەشەی مرۆڤ: مرۆڤ بریتییە لە کۆمەڵە شەهوەتێک و ڕاستترین شتیش دەربارەی ئەو بریتییە لە پاڵنەرە (ئید id)یە زگماکییەکانی. (ئید)یش هیچ ئاکارێکی بەرزی نییە، مۆراڵیتی کۆمەڵ

سەپاندوێتی بەسەریدا، هەروەک وەک دی بۆڤوار گومانخوازی ڕەوشتی دەبەستێتەوە بە چارسی ڕەوشتییەوە، بۆیە هەر جۆرە ناکۆکبوونێکی لۆژیکی ڕەتدەکاتەوە. لەڕاستیدا، ناکۆکبوون دەبێتە شتێکی نائاسایی کاتێک کە ڕەخنەگرانی قوتابخانەی (ئاڤانت گارد) سەیری شتە پاسۆلۆژییەکانی سیمای نەخۆشی ناو تاکەکان دەکەن وەک چەند مانیفیستۆیەکی بەرز و شکۆداری پەیوەست بە پرسی ئازادییەوە. لەم پێودەنگەشدا، ڕەخنەگری ئەمریکی (جۆرج ئی. وێلوارث) لە بارەی نووسەری شانۆیی فەرەنسی (چاری) دەڵێ (بیرۆکە مەزنەکەی سەبارەت بەیاخیبوون لە (کحولیزم)ەکەیدا بەرجەستە دەبێ، چونکە چاری وا دیارە دەیەوێ بەم جۆرە خواردنەوەیە خۆی پتر بەرەو مەرگ بەرێ، یاخیبوون هەروەک چاری سەیری دەکرد، داوایەک بوو بۆ ئازادییەکی تەواو و ناڕەزاییەک دژی کۆیلاتییەکی ڕەها، کە بریتییە لە مەرگ. چاری ڕێگەی یاخیبوونی هەڵبژارد لە دژی ئەم ڕەها مەرگخوازە لەنێو خۆڕماندنێکی سیستماتیکدا، لەم ڕێگەیەشدا بەشێوەیەکی پارادۆکسی (ناکۆکی) زاڵبوو بەسەر ئاگایی و پەرتبوون لەنێو مەرگدا. ویستی کۆنترۆڵی مەرگی خۆی بکات، توانی خۆی بە تەواوی بوەشێنێتە ناو ئازادییەوە و سەرجەم مانیفیستۆی ڕێسا کۆمەڵایەتییەکانیش ڕیسوا بکات لەماوەی ئەو ساتانەی ژیانیدا کە بۆی مابوون).

بۆ خوێنەرێک کە ئەبڵەق نەبووە بە (ئاڤانت گارد)ەوە شتێکی نائاساییە بڕوا بەوە بکات کە یەکێک دەتوانێ یاخی ببێ لە کۆتایی و چارەنووسی خۆی، بە وێرانکردنی خۆی پێش ئەوەی پرۆسە سروشتییەکەی ژیان ئەوە بکات، هەر لەبەرئەوەش ئێمە تووشی کێشەیەکی ئاڵۆز دەبین لەنێو جیهانی ڕۆشنبیریدا. دەمەوێ بڵێم، ئایا (ئاڤانت گارد) هەوڵی ئەوە دەدا تاکو دەمارگیری نیهیلیستی بەپێزمان پێببەخشێ یان نا؟ ئەم پرسیارە هەتاکو ئێستا بە تەواوی وەڵامی نەدراوەتەوە. لەوانەیە بزووتنەوەی بوونخوازیی نوێی فەرەنسا دەربارەی ئەدەب یارمەتیمان بدات لە بەرپەرچدانەوەی پرسەکانی کۆتایی بوونمان: لەوانەشە ئەم پرسانە ئاڵوزتر بکاتەوە، لەناو گێژەنی وەهمە پاسۆلۆژییەکاندا، لێرەدا ڕەنگە شتێکی بەپێز بێت زانینی ئەو مامەڵەیەی کە نووسەرانی دەرەوەی دیسپلینەکانی ئەدەب دەیکەن لەگەڵ ئەم جۆرە پرسانە. دکتۆر (ڕۆلۆمێی) کە نووسەرێکی بوونخوازە و شیکەرەوەیەکی سایکۆلۆژییە، لە بارەی درامای نوێیەوە دەڵێ (زۆربەی دراما نوێیەکان بە ڕاستی نەرێگەراین، هەندێکیشیان بەشێوەیەکی زۆر ترسناک لە ڕۆحی نیهیلیزم نزیکدەبنەوە، بەڵام ئەم نیهیلیزمە لەو جۆرەیە کە بە ئاگامان دێنێتەوە بۆ ئەوەی بەرەنگاری بۆشایی ڕەها ببینەوە، سەرەڕای ئەوەش گوێبیستی ئاخاوتنەکەیان بێت، دەزانێ وتەکانیان لە دەرەوەی ئەم بۆشاییە ڕەهایە دایە، لێرەدا دەستەواژەی ئاخاوتن لە جۆری یاخود مەقولەیەکی ترانسیندرێنتە- متعالی- باڵابووە- و قووڵترە و پتر تێگەیشتنێکی دەماودەستە) ئەگەر هیچ بەهایەکی هەبێت ئەم ئەنگاوتەیە (صدمة) کاتێک کە (بەرەنگاری ئەو بۆشاییە دەبین) ئەوا ئێمە دەبێ جێنشینی (بوون) بین تاکو خۆمان بدۆزینەوە و بپرسین: بوون بە مرۆڤ چییە؟ نیهیلیزم هەروەک (کامۆ) ڕوونی کردەوە، خۆی لە خۆیدا نامەعقوولییەکی لۆژیکییە، چونکە کەسێکی نیهیلیست چارەسەری ئاڵۆزیی کێشە فەلسەفییەکانی خۆی ناکات و پتر پاشەکشێ دەکات بەرەو مەرگ، جگە لەمەش فەلسەفەکەی خۆی دەوەشێنێتە نێو جیهان تاکو خەڵکی دیکە بورووژێنێ، واتە دەتوانین لێی بپرسین: بۆچی ئەو هەیە ئەگەر هەموو شتێک لەم جیهانەدا- هەروەک ئەو دەڵێ- بەتاڵ و نەزۆکە بێت؟ ترپەی وزە مۆڕاڵییەکەی خودی هەر نیهیلیستێک، نیهیلیزمییەکەی ئەو وەک نامەعقوولییەک نمایش دەکات، لە گۆشەنیگای فەلسەفەی ئەنترۆپۆلۆژییە کەوا دیارە چاوگەکەی لەم جۆرە دیسپلینانەی وەک شیکردنەوەی دەروونی و فینۆمینۆلۆژیا (دیاردەگەرایی)ی ئیمرۆ بەرجەستە دەبێ، هەتا نیهیلیستێک وەک ئێمەمانان تووشی بێهوودەیی دەبێت لە وەڵامدانەوەی پرسیاری ناوبراودا، لەنێو دەقەکانی (پلاث)دا لەوانەیە وەڵامەکان بۆ پرسیاری ناوبراو بدۆزینەوە کە زۆر ڕاستن و لە هەمان کاتیشدا درۆی سەرخۆشین، بێگومان لەم وتارەدا ناتوانین بەتەواوی ڕاڤەی واتای (ڕاست و درۆ) بکەین لێرە، بەڵام بە بڕوای من، کە زۆر جیاوازە لە بیرۆکەکەی (فرۆید)، لە هەر تاکێکدا جۆرە ڕاستییەکی خودایی بەدی دەکرێ کەوای لێدەکات توانای خۆی بزانێت چەندە.

هەروەها پەروەردەی دایکەکەشی یارمەتی دەدا لەم کارەیدا بەتایبەتی لە چەند مانگی یەکەمی لە دایکبوونیدا، سیمایەکی گرنگی ئەم خۆناسینەی بەرایی، بریتییە لە زانینی سروشتی خۆی بەپێی پرینسیپەکانی گەشەکردن واتە بریتییە لە زانینی ئاگاییە سروشتییەکەی کە وەک ئاکارێکی ساغڵەمی سروشتی ئەو تاکەیە، لەوانەشە لەپشت ئەم پرۆسەیەشدا جۆرە ترسێک هەبێ لە بەتاڵی و بێ واتایی بوون: کێشەی یاخود پرسی

یاخیبوون لە چارەنووسی کۆتایی. لەبەر ئەوەش کە تاک مرۆڤە و لاوازە و هەروەها دایکەکانیش مرۆڤ و لاوازن، ئەوا ئەم پرۆسەیە ڕەنگە بە هەڵەدابچێ، چونکە لەوانەیە منداڵیش پێویستی بە نەستی ناسنامە بێت، ئەوەی پیاوی گەورەش تا مابێ لە ژیاندا بە دەستییەوە دەناڵێنێ، بەتایبەتی پاش ئەوەی کە- هەروەک ر. د. لێینگ ناوی لێدەنێ- نا ئارامی ئەنتۆلۆژی، دایدەگرێ کە شێوەیەکە لە گومانێکی فاندەمێنتالی (ئوسولی) دەربارەی ڕەچەڵەکی بوونی، لەبەر ئەوە دەبێ پەنا بۆ چارەنووسی (درۆ) بەرێ سەبارەت بە پرسی بوون و (خودێکی درۆ)ش دادەمەزرێنێ، لەسەر ئەم (خودە درۆ)یە بۆی هەیە پاڵەوان بێت، بەڵام بەردەوام کردەوەی (درۆ)ی لێ دەردەچێ، ئەو شێوەیە وەردەگرێ کە (دەگونجێ) لەگەڵ ئەو خودەی کە کۆمەڵ داوای لێدەکات، جا لەبەر ئەوە تاک ڕقی لەم (گونجاندنە) دەبێتەوە، چونکە بەهیچ جۆرێک نابێتە ڕێگەیەک بۆ دەستەبەرکردنی خودی ڕاستەقینە، کەواتە لە دەروونە نەخۆشەکەی (سایکۆپاثی) تاکدا لەوانەیە جۆرە ڕقێک هەبێت لە (کۆمەڵگە) و گونجان لەگەڵیدا. لەوانەیە بەڕای ئەم تاکەدا (کۆمەڵگە) دەیچەپێنێ. بەم جۆرەش ڕقەکەی دەروون نەخۆش لە کۆمەڵ، سەرهەڵدەدا و هەر ئەمەش ڕاڤەی ئەوە دەکات کە بۆچی زۆربەی تاکە دەروون نەخۆشەکان شۆڕشگێڕ و (ئاڤانت گارد)ن. هەر سەبارەت بەم خاڵە (فلێر بایرن)، ئەوە ڕووندەکاتەوە کە تاکە دەروون هەڵچووەکان، لێکدانەوەی مۆڕاڵی توندیان دەبێ بۆ خودی مۆڕاڵیەتی ئەم تاکە، لەبەر ئەوەی بڕوای بەوە نییە کە هێمای خۆشەویستی، مرۆیی یاخود مرۆڤدۆستی ئەو بەهێزتر دەکات، ئەوا لەم خۆشەویستییە دەترسێ. ئەم تێبینیە پێشتر (ر. لێینگ) لە کتێبی (خودی دابەش بوو)دا پێشبینی کردووە. ئەم جۆرە تاکە ئەوەندە دەترسێ لە (بەتاڵی دەروون) بە ڕادەیەک کە وای لێدەکات بترسێ لەوە، کە خۆشەویستی پڕی بکاتەوە و بتەقێتەوە لەنێو (بۆشایی جەرگەی ناخیدا) یان ئەوەندە دەترسێ و نائومێدە لە (پێستی) خۆی بەڕادەیەک کە وای لێدێ هەست بەوە بکات، کە زۆر ئاسانە بۆ خەڵکانی تر، بە تایبەتی ئەگەر زۆر نزیک ببنەوە لێی، بەتاڵی بکەن لە جەوهەر و زەرووورەتی خۆی، لەبەر ئەوە تەنانەت لەوەش دەترسێ تێکەڵی خەڵک بێت، ئەم دیاردەیە لە کتێبی (گۆرانی ئەڤین)ی (تید هیوگ) بە تێروتەسەلی ڕاڤەکراوە، هەر لەبەر ئەم تۆقانە لە خۆشەویستی و بەتاڵی دەروون، تاکی (سایکۆپاث: دەروون نەخۆش) ڕق و کینە دەگۆڕێتەوە بە خۆشەویستی.

هەوڵدەدا خەڵک نامۆ بکات لەخۆی، خۆی دوورخاتەوە لێیان، بەپێی دوو دیدگای فاندەمێنتالی (ئوسولی) مۆڕاڵی یاخود تراژیدی مامەڵە لەگەڵ جیهاندا دەکات، بڕوای بەوە دەبێت خۆشەویستی شتێکی ناخۆش و دژوارە و ئەرکی زۆرە، لەبەر ئەوە چاکترە بۆی یاخود ئاسانترە بۆی ژیانی خۆی لەسەر ڕق و کینەدا سازبدات، چونکە مامەڵە کردن لەگەڵ جیهاندا لەنێو خۆشەویستیدا دەبێتە مایەی مەترسی و هەڕەشە بۆ خەڵکانی دیکە، بەڵام ئەمە مۆتیڤێکی نامۆڕاڵیستی لێدەکەوێتەوە، ئەویش ئەوەیە، لەبەر ئەوە کە چێژەکانی ئەڤینی بۆ ئەو مایەی بارگرانییە تاهەتایە، ئەوا ئەم جۆرە تاکە لەوانەیە بیر لەوە بکاتەوە کە وەرچەرخێ بۆ چێژەکانی ڕق و کینە، چونکە هیچ بارگرانییەکی نییە بۆی لە ژیانیدا. لە هەردوو هەلومەرجدا ئەم تاکە بەم جۆرە بیردەکاتەوە: شەیتان تۆ ببە بەخودای من، ئەی خودا تۆش ببە بەشەیتانی من. ئەگەر بڕوا بە بیرۆکە ڕووناکبیرەکەی (فێربایرن) بکەین دەربارەی ئەم جۆرە تاکە بە قووڵی لە سایەی (داپڵۆسینی بوون) دەناڵێنێ، ئەوا ڕەنگە بتوانین پەی بەو ڕاستییە ببەین، کە دەڵێ زۆربەی ڕۆشنبیرە بەتواناکانی ئەم سەردەمەمان مەیلی دەمارگیری نیهیلیستیان هەیە، ئەم بۆچوونە پتر دەگونجێ بۆ ئەوانی کە لایەنگیری (سارتەر) و لێکدانەوە بوونخوازەکەی دەکەن، بۆ (دی ساد) و (گینیت) لە بارەی هەلومەرج و هەڵوێستی شەهید بوون، ئەنالیزەکەی (شیکردنەوەکەی)، (فێربایرن) شرۆڤەی ئەوە دەکا چۆن مۆڕاڵیزمی پاسۆلۆژی (ڕەوشتخوازی نەخۆش) لەنێو کەلتوورەکەماندا سەرهەڵدەدا، کە لە هەمان کاتدا سەرچاوەکەی لە بیروباوەڕێکی مۆڕاڵی دایە. ڕاهاتن لەسەر توندوتیژی کە لەنێو کارەکانی نووسەرێکی وەک (سلیڤیا پلاث) بەدی دەکرێ، هۆیەکەی بۆ هەمان ئەو مۆڕاڵە پاسۆلۆژییە دەگەڕێتەوە. دەتوانین بڵێین ئەم شاعیرە لەناوەڕاستی ڕێگاکاندا چەقی گرتووە، ئەگەر یەکێک بیەوێ بیخوێنێتەوە، دەبێ دەقەکانی هەڵبژێرێ، هەندێ لە هۆنراوەکانی بە توندی ڕۆدەچنە نێو قووڵایی هەستکردن بە ئەشکەنجە و ناهاوسەنگی و ئازارەکانی مرۆڤ، خۆشەویستی و ڕق تێکەڵ یەک دەبن لەناو بێهێزیدا، ئەم هەستکردنە بە سەرجەم گوناه و داپڵۆسینەکانی (بوون بە مرۆڤ) ئاشنامان دەکا. هەندێ هۆنراوەی دیکەشی ڕێگەی دیکە دەگرنەبەر، ڕێگە چارەکانی مرۆڤ ڕەتدەکەنەوە و مامەڵە لەگەڵ ڕق و (ئەنتی مرۆڤ)دا دەکەن. ئەو نووکە چەقۆیەی کە ئەو لەسەریدا دەیەوێ خۆی هاوسەنگ بکات، ئەو شتەیە کە دەبێ هەموو ژیانی خۆی بۆ تەرخان

بكات، ئەمە لەوانەیە بە ئاسانی لەنێو واتاكانی پرسە ترسناكەكانی ئەودا پراكتیزە بكرێ، واتە لەنێو ئەو جۆرە پرسیارانەدا: ئایا منداڵەكانی خۆی بكوژێ یان نا پاش ئەوەی كە بە تۆمەتی خۆكوشتن تاوانبار دەكرێ؟ ڕەنگە بە تەنیا ئەم كێشەیە گرێیەكانی شیعری ئەو بەشێوەیەك بخاتە ڕوو كە لەوانەیە هێمای مۆڕاڵی حاشا هەڵنەگری لێبكەوێتەوە: نابێ كەس مشەخۆری خەڵكی دیكە بێت، تا ئەو ڕادەیەی كە ببێتە هۆی ڕمانی ئەوان؟ هەتا ئەگەر یەكێك مافی ئەوەی هەبێت كە خۆی بفەوتێنێ، بەڵام مافی ئەوەی نییە منداڵەكانی خۆی لەناو ببات، هەتا ئەگەر خولقاوی نێو دامێنیشی بن؟ تەوژمی ئەم جۆرە كردەوە (ئەنتی مرۆییە)، دەبێ وەك شتێكی (پاسۆلۆژی) سەیر نەكرێ و وەك شتێكی مۆڕاڵی و كۆمەڵایەتی ڕێگەی پێنەدرێ؟ ئەگەر ڕازی بووین بەوانە، ئەوا ئێمە لەوانەیە ئەوكاتە بزانین پێویستیمان چەندە بەم جۆرە وروژاندنە بۆ ستانداردەكانی ڕاستگۆیی و دڵسۆزی و مۆڕاڵی و مافە كۆمەڵایەتییەكان و هەڵە و تەنانەت لەنێو بواری ڕۆشنبیریشدا. بۆ ئەوەی چاكتر بەدوای (پلاث)دا بچین، ڕەنگە هۆنراوەی (یو ئار- You are) كە بۆ كۆرپە چاوەڕوان كراوەكەی/ نەخولقاوەكەی ناو سكی نووسراوە، باشترین دەستپێك بێت. بۆ ئەم پێداچوونەوەمان. ئەم هۆنراوەیە پڕە لەهیوا و ئاواتی مژدەبەخشی و شاد، دایكەكە (واتە پلاث) لێرە دەیەوێ وەسفی دەم و چاوی ئەم بوونەوەرە تازەیە بكات كە هێشتا نەبووە و هیچ ڕوخسار و دەم و چاوێكی نییە ئێستا: (بەردێكی ساف و لووس كە دەم و چاوی تۆی لەسەرە...) بێگومان بەردی ساف و لووس دەم و چاوی خۆی هەیە، بەڵام ئاخۆ دەبێ ئەم بوونەوەرە چی بێت كە لەسەر ئەوی دیكە وەستاوە: (كۆرپەكەم بڵندترین ڕۆژهەڵاتنە، سەركە بچووكەكەمە، پۆستی ئاواتمە، چرپەی ماری ناو ئاوە، گشت خوڕەی ئاوەكانە). (لویس ئامس) دەڵێ: دایكەكە خۆی وا بیردەكاتەوە كە كۆرپەكەی (ناسنامەكەی ئەو توندتر دەكات، (پلاث)ی دایك خۆی ئەگەر سەیری شیعر و ڕۆمانەكانی بكەین و بیانكەینە بەڵگە بۆ ئەو ئەزموونە دەروونییەی ئەو... بە تەواوی هەستی بەوە نەكردووە كە (خۆی ڕەنگ دەداتەوە) لەناو بوونیدا لەنێو ساڵانی تەمەنیدا،دێڕەكانی (پلاث) پڕن لەم جۆرە فیگەرانە: مانگەكانی ڕوو، سپی، حەوزەكان، ئاوێنەكانی، خڕپلەیی جیوە. ئەم هەموو فیگەرانەش هیچ شتێكی واتا بەخش لەنێویاندا ڕەنگ ناداتەوە، بەڵكو تەنیا ئاماژە بۆ ڕق و دەمارگیری نێرڤیستە دەكەن: (درزە ڕەشەكانی مانگ)، كاتێكیش سەیری ئاسەوارە كۆنەكان دەكات لەنێو جامخانەكەی مۆزەخانەكەدا، ئەوەی ئەو پێیان دەڵێ (ئەی مردووە ئازیزەكان)، تەنیا ئەم جۆرە شتانە دێنەوە بیری: دایكی، داپیرەی، وێنەی ئافرەتەكانی خانەوادەكەی، ئەوانەی ئەویان لەسەر سك ڕاكێشا لەنێو حەوزدا، سەرەڕای هەبوونە سەربەخۆكەی خۆی لەنێویاندا ڕەنگی دەداوە كە وەك (پەیكەرە ئێسكی سەركێكی دێرینە و ئاژەڵێك گۆشت و پێستی كراندووە). لەپشت هۆنراوەكانی (پلاث)دا، (پوختەی گەمەی خواردنێك) بەدی دەكرێ، كە بریتییە لە (مەرگ) كە هەر هەموومان دەلووشێ، بەڵام مەرگەكە لەگەڵ ئاكارەكانی خۆشەویستیدا سەرهەڵدەدا – هاوبەندییەكانی خێزان تاكەكان بەیەكەوە دەلكێنێ و تەنانەت خودی دایكایەتیش ئەوەی بەرجەستەی شێوەیەك لە یەكانگیری دەكات. هۆنراوەكانی ئەو دەربارەی منداڵی ساوایە، بەگشتی مامەڵە لەگەڵ (سپیاتی)دا دەكەن، كە پەیوەستە بە پێویستی منداڵ بۆ ڕەنگدانەوەی لەنێویدا. سیمبولی منداڵ لەم دەقانەی ئەودا، گوزارشت لە منداڵە ڕاستەقینەكانی جیهان ناكات، بەڵكو پتر ئاماژە بۆ منداڵێكی دەروون نەخۆشی ناو سكی ئافرەتێك، كە هێشتا لە دایك نەبووە. ڕەخنەگر (گۆنتریپ) ئەوە ڕووندەكاتەوە (كە چۆن نەخۆشانی دەروونی هەمیشە جۆرە خەونێك دەبینن، تێیدا منداڵی بەرمەمكان یاخود ساوا لەناو چەكمەجەیەكی ئاسندا دادەخرێن و تا هەتایە دەرفەتی گەشەكردنیان نامێنێ). (ڕەوە مێشەنگوین) هۆنراوەیەكی دیكەی (پلاث)ە، كە تێیدا ئافرەتێكی (پرۆتاگۆنیست) بەچاوخەوەوە گوێی لە تەقەیەك دەبێ و ڕادەچڵەكێ، كاتێك خەوەكەی دەزڕێ و دەچێتە لای پەنجەرەكە و سەیری شەقام دەكات، یەكسەر چیرۆكی (ناپلیۆن)ی دێتەوە بیری و تێكەڵی دەكا بەم تەقەیەی ئەم بەرەبەیانە، كە سەرچاوەكەی پیاوێكە و بەم بەیانییە تەقە لە ڕەوە مێشەنگوینێك دەكا.

فانتازیای بەرجەستەكردنی ئاوەز بۆ ڕەوە مێشەنگوینێك، بەراورد دەكرێ لەگەڵ ئەو ڕقەدا كە پاڵی بە ناپلیۆنەوە نا تاكو هەوڵبدا بۆ تاواندنەوەی گومبەتەكانی كڵێسەی ڕووسی لەنێو فانتازیاكانی (دەروونە حەسوودەكەی)دا، هۆنراوەكە بەرجەستەی شتێكی لەق دەكات: ئایا یادی خەونەكانمان بكەینەوە، یان ڕاستییەكی پراكتیك بەچاكتر بزانین؟ ئایا ئێمە پێمان خۆشبوو كە ویلینگتۆن ناپلیۆنی بەزاند؟ ئایا ئێمە تەزكیەی میانڕەویی مێشەنگوینە بەزیوەكان دەكەین؟ ئایا خەون بینین بە ئەوروپایەكی یەكگرتوو لەسەر (تەنێك

هەنگوین) پتر مژدە بەخشە؟. هۆنراوەکە نەستێکی بڵندگۆ لای خوێنەر دروست دەکات، دەربارەی ئەو مەینەتی و مەترسییانەی کە لەوانەیە سەرهەڵبدەن لە کۆمەڵە وەهمێکی هەڵخەڵەتێنەری هەر تاکێک، ئەمەش گەواهی ئەوەیە کە (دەروونێکی نەخۆشی شۆڕشگێڕ) ڕەنگە ئەویش مێژوو بخولقێنێ و جۆرێک لە سەروەری بۆ خۆی تۆمار بکات، بەڵام لە کۆتاییدا ئەم سەروەرییە نابێتە پتر لە سوجدەبردنی جەنەڕاڵەکان بۆ میحرابی مەزارێک، وەک (کرمێک لەناو شانە مێشەنگوینێکدا) و ڕەوە مێشەنگوینەکەش (دەردەپەڕێندرێن بۆ ناو پۆپیتەی کەڵەشێرێک) و وەک کا بەبا دەدرێن، لەلایەن پیاوێکی پراکتیکی بە دوو دەستەواژەی ئەسبێستییەوە.

دوا هۆنراوەکانی (پلاث) هەروەک ڕەخنەگر (ئالڤاریز) دەڵێ: دیسان مامەڵە لەگەڵ هەمان بابەتدا دەکەن: چێژەکانی ڕق و کینە، بەتایبەتی لە هۆنراوەی (لێدی لازۆرس)دا (پلاث) دەبێتە جوولەکەیەکی ئەندێشەیی، بێگومان (هیرۆشیما) و (داچاو) شایەدی دوو کردەوەی چەپەڵی ڕق و کینەی دەروونێکی نەخۆشن: بەڵام هزرە جوداخوازەکەی ئەو لەشێوەی لۆژیکە درۆزنەکەیدا، خۆی لەخۆیدا و لە هەمان کاتیشدا پاساو بۆ ئەو ئاوەزە نەخۆشانە دێنێ کە منداڵی ساوایان فڕەدەدا ناو فڕنەکان و ددانە زێڕەکانی جوولەکەکانیان لێدەکردەوە و مۆراڵیتییەکی پاسۆلۆژی پاڵیانی پێوەدەنا، بۆ بڕیاردان لەسەر (چارەسەری کۆتایی) بۆ کێشەی بوون و بۆ (ڕقێکی) ئەبستراکتی کوێر کە تا هەتایە پرسی (بوون بەمرۆڤ)ی بێهێز و بێ دەسەڵاتی هەڵواسی، چەوساوەیی (پلاث) تەنیا شتێکی ئەندێشەییە و هەڵچوونی ڕقەکەشی دژی خۆی تەنیا ڕێگەیەکی وەهمی بوو بۆ دۆزینەوەی هێز. هەموو ئەوکارانەی کە مۆراڵێکی پاسۆلۆژی بەرجەستە دەکەن، وا لە ئەدەب و ڕەخنە دەکەن دوور بکەونەوە لە پیرۆزیی مرۆڤ. لە ڕاستیدا، ئەو جۆرە بوێرییەش کە لە دەقەکانی (پلاث) و قوتابخانەی (ئاڤانت- گارد)دا بەدی دەکرێ (هەرچەندە هی پلاث یەکجار جیاوازە) لە باشترین دۆخیدا دەبێ ڕاستگۆیی خۆی بسەلمێنێ بەرامبەر بە خودی نووسەرەکە.

سەرچاوە:

وەرگێڕدراوە لە ئینگلیزییەوە:

Sylvia Plath: Pathological Morality and the AVAT- GARD.

دێڤید هۆلبرۆک

Penguin Books- London- 1980.